

Kongruencja gmin do celów sondaży przedwyborczych

Communities congruity pre-voting poll objective

PRZEMYSŁAW ŚLESZYŃSKI

Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN,
00-818 Warszawa, ul. Twarda 51/55; psleszyn@twarda.pan.pl

Zarys treści. W opracowaniu przedstawiono próbę wytypowania gmin kongruentnych (zgodnych, odpowiednich) z punktu widzenia organizacji sondaży przedwyborczego (niewłaściwie nazywanego prawyborami) w Polsce. Analiza opiera się na założeniu, że jeśli w danej jednostce (gminie) dotychczasowe wyniki były bliskie średniej ogólnopolskiej, to można spodziewać się, że tak będzie też w najbliższym czasie. Badanie przeprowadzono na dwa sposoby: (1) wykorzystano wcześniejsze wyniki wyborów parlamentarnych, prezydenckich i referendalnych; (2) wychodząc z założenia, że preferencje wyborcze są odzwierciedleniem struktury społecznej, zaadoptowano dane GUS dotyczące wskaźników społeczno-ekonomicznych, charakteryzujących poszczególne gminy. Konfrontacja prognozy z rzeczywistością, czyli prawdziwymi wynikami wyborów w 2005 r. wykazała, że niestety przedstawione rozwiązania metodyczne nie nadają się do wykorzystania. Niepowodzenie tłumaczyć można niestabilnością sceny politycznej oraz heterogenicznością przestrzenną społeczeństwa polskiego.

Słowa kluczowe: sondaż przedwyborczy, „prawybory”, geografia wyborcza, kongruencja, reprezentatywność, dobór celowy, Polska.

Wprowadzenie

Tradycyjne ujęcie terminu „prawybory” odnosi się do jednego z mechanizmów politycznych, wywodzących się z potrzeby wstępnego wyboru kandydatów na dane stanowisko. Istotą jest tu wyłonienie takich kandydatów, którzy w prawdziwej konfrontacji okażą się najskuteczniejsi. Mechanizm ten jest bardzo często używany wewnątrz partii i ugrupowań politycznych, a niekiedy, np. w Stanach Zjednoczonych, jest wręcz wymagany prawnie. Stąd szerokie zainteresowanie badaczy taką tematyką, która od końca lat 1970. jest stale obecna w profesjonalnych wydawnictwach (Taylor i Johnston, 1979; Whiteley, 1979; Knoke i inni 1980; Payne i Brown 1981; Rosenstone, 1983; Lewis-Beck i Rice, 1984; Mughan, 1987; 1992; Sanders, 1995, 2003; Lewis-Beck i Tien, 1996, 2001, 2004; Andersen i Fox, 1999; Brown i Chappel, 1999; Holbrook i DeSart,

1999; Rallings i Thrasher, 1999; Campbell, 2001, 2005, 2008; Wlezien, 2001; Wlezien i Erikson; 2004; Lewis-Beck, 2005; Cuzán i Bundrick, 2006; Jiao i inni, 2006; Campbell i Lewis-Beck, 2008)¹. W Polsce mechanizm prawyborów, zgodnie z ich tradycyjnym stosowaniem, jest rzadko używany, natomiast przyjęło się określanie tym mianem specyficznego sondażu przedwyborczego, organizowanego na niewielkim obszarze, zwykle w mniejszym mieście. Ma on za zadanie poznać preferencje wyborców oraz stanowi ważny element kampanii wyborczej.

Zagadnienie typowania miejsc przeprowadzenia prawyborów, a ściślej wyznaczania takich jednostek administracyjnych lub osadniczych, które mogą być odpowiednie (kongruentne) dla późniejszego rzeczywistego wyniku, jest w Polsce słabo rozpoznane. Opracowania na ten temat są stosunkowo nieliczne (Biskup, 2001; 2005), mimo że uważa się prognostykę w politologii za niezmiernie potrzebną, choć trudno mierzalną (Bodio i Chodubski, 2001). Częściej pojawiają się badania ankietowe i ich konfrontacje z rzeczywistymi wynikami wyborów (np. Sitek, 1995). Tymczasem istnieje bardzo duże zainteresowanie ze strony przeciętnego odbiorcy, jak również, z oczywistych względów, polityków, czego dowodem są liczne doniesienia i komentarze medialne, pośród których nie brak pogłębionych analiz².

Rozpoznanie preferencji wyborczych, wskazanie ośrodków osadniczych i regionów najbardziej kongruentnych, a następnie ich zastosowanie do celów sondażu przedwyborczego napotyka na szereg trudności. Wynika to faktu, że polska scena wyborcza podlega silnym przemianom. Na początek zauważmy, że trwałość struktur społeczno-przestrzennych, wyrażana w rozkładzie terytorialnym wyników, jest bardzo silna. Zmianom ulega jednak poziom poparcia dla głównych opcji politycznych, przypominając najogólniej efekt wahadła. Przyczyny tego są dosyć złożone, ale najważniejszymi czynnikami pozostają liczne zmiany na scenie politycznej przy równoczesnym pewnym niewyrobieniu politycznym znacznej części elektoratu, podatnym na nowe formacje, efekt nowości, asymilacji, itd. (por. Cwalina i Falkowski, 2005). Silnym zmianom poparcia towarzyszy też najogólniej różny stopień powodzenia i zaawansowania procesów transformacji społeczno-gospodarczej wśród zróżnicowanych kategorii i grup społecznych na różnych geograficznie i funkcjonalnie obszarach.

W sumie mapa rozkładu przestrzennego poparcia pozostaje bez zmian lub podlega bardzo powolnym modyfikacjom, sięgając niekiedy do czasów jeszcze sprzed II wojny światowej (Kowalski i Śleszyński, 2000). Istotnie zmienia się natomiast sama wielkość bezwzględna liczby głosów oddawanych na poszczególne partie i ugrupowania polityczne w ramach 4 podstawowych opcji: lewicowej,

---

¹ Jako jedno z pierwszych profesjonalnych opracowań na ten temat w literaturze przedmiotu wymienia się monografię L. Beana (1948).

² Na ten temat zob. więcej w innym artykule autora (Śleszyński, 2007a), gdzie m.in. podano przykłady dyskusji na temat wiarygodności sondaży przedwyborczych.

prawicowej, liberalnej i ludowej (Żukowski, 1993; Kowalski, 2000), jakkolwiek pojęcia te w warunkach polskich są dość płynne. Na przykład, partie odwołujące się do elektoratu prawicowego swoje programy wyborcze w dużej mierze opierają na założeniach lewicowych, szczególnie w sferze gospodarczej. Dlatego główne osie podziałów biegną po pierwsze w systemie wartości (konserwatyzm *versus* liberalizm obyczajowy), po drugie – wynikają z roli państwa w życiu społeczno-gospodarczym (etatyzm i opieka socjalna *versus* liberalizm gospodarczy, gospodarka wolnorynkowa i przedsiębiorczość jednostki) – czyli w nawiązaniu do klasycznych osi podziałów Seymoura R. Lipseta i Steina Rokkana.

Znając dobrze struktury społeczno-przestrzenne nietrudno zrozumieć i przewidzieć zachowania wyborcze poszczególnych grup i kategorii społecznych na obszarach o różnych tradycjach cywilizacyjno-kulturowych i społeczno-gospodarczych. M. Kowalski (2002) przed referendum w 2003 r. znakomicie przewidział rozkład poparcia dla traktatu akcesyjnego z Unią Europejską. W innych badaniach (Śleszyński, 2007a) przedstawiono metodę prognozowania wyników wyborów prezydenckich w II turze, na podstawie wyników I tury. W tej ostatniej analizie błąd oszacowania wyników II tury wynoszący poniżej 1% stwierdzono w 281 gminach (11,3% ich liczby), w granicach $\pm 1-3\%$ w kolejnych 483 (19,5%), a tylko w co czwartej gminie, które zamieszkiwało 10% uprawnionych do głosowania, błąd był większy niż 10%. Przed kilku laty autor prezentował również opracowanie na temat symulacji wyników wyborów w okręgach jednomandatowych (Śleszyński, 2003).

Wspomniane uwarunkowania cywilizacyjno-kulturowe są na tyle silne, że decydują o wielu innych sferach ludzkiej aktywności. Na przykład okazało się, że istnieje duża zbieżność pomiędzy wynikami edukacji w szkołach podstawowych i gimnazjach a preferencjami partyjnymi (Śleszyński, 2004). Wyjaśniono to w ten sposób, że lepsze wyniki sprawdzianu szóstoklasistów i egzaminu gimnazjalnego wiązały się – poza znanym podziałem duże miasta–obszary peryferyjne – z tymi społecznościami, wśród których zachowały się lub wykształciły silniejsze więzi społeczne, kapitał kulturowy i generalnie przywiązanie do własności prywatnej. W społecznościach przekonanych o głównej i opiekuńczej roli państwa w zakresie edukacji (i nie tylko edukacji) wyniki kształcenia były znacznie gorsze, przy tych samych lub nawet lepszych wskaźnikach sytuacji materialnej i poziomu wykształcenia.

Opisane czynniki mają istotne znaczenie dla możliwości opracowania analizy wskazującej na takie jednostki administracyjno-osadnicze, które mogłyby być odpowiednie do przeprowadzenia sondaży przedwyborczego. Źródło powodzenia tkwi nie tylko w przeliczeniach dotychczasowych różnic wyników wyborów na poziomie ogólnokrajowym, ale także w spełnieniu warunku niejednorodności struktury społecznej.

Po 1989 r. w Polsce sondaż przedwyborczy nazwany „prawyborami” organizowano w wielu miejscowościach, przy czym najbardziej nagłośnione były impre-

zy we Wrześni, następnie w Nysie i Wieruszowie, a ponadto m.in. w Bochni i Szczecinie. Okazywało się jednak, że prawdziwe wyniki wyborów w skali kraju były mniej lub bardziej odległe. Na przykład, Września okazywała się zbyt „lewicowa”, a Bochnia – bardziej „prawicowa” od poparcia udzielonego w skali kraju. Biorąc pod uwagę te doświadczenia, można zaryzykować pogląd, że w Polsce idea sondażu przedwyborczego w postaci „prawyborów” uległa pewnej degradacji ze względu na brak zgodności z późniejszymi rzeczywistymi wynikami.

Jak wspomniano, różnice były szeroko komentowane na łamach prasy, znacznie rzadziej w wydawnictwach fachowych (Biskup, 2001), a w zasadzie jedyne większe opracowanie zostało przygotowane przez Ośrodek Badań Wyborczych (Biskup, 2005). Niezależnie od głosów w dyskusji, sposobów dowodzenia i doboru argumentów pozostaje pytanie, czy w polskich warunkach możliwe jest znalezienie takiego miasta, gminy lub innego niezbyt dużego obszaru administracyjnego, w którym wyniki sondażu przedwyborczego mogłyby w dostatecznym stopniu nawiązywać do późniejszych faktycznych wyników w całym kraju.

Założenia

W pierwszej kolejności należy się odnieść do problemu reprezentatywności gmin na podstawie analiz wykonanych z punktu widzenia metodologii i rygoryzmu statystycznego. Większość metod przeprowadzenia sondażu przedwyborczego bazuje na próbie losowej, czyli takim doborze elementów z populacji, w którym prawdopodobieństwo znalezienia się w tej próbie jest jednakowe. Osiągane jest to w ten sposób, że w zależności od metody statystycznej, z operatu losowania – w przypadku potencjalnych wyborców może to być baza PESEL dorosłych mieszkańców Polski, posiadających czynne prawo wyborcze – losowane są poszczególne jednostki do badań ankietowych³. W metodzie przedstawionej w niniejszym artykule sposób postępowania jest odmienny, gdyż z góry zakłada się nielosowość wyboru. Z tego powodu wykonane analizy mieszczą się w zasadzie w zbiorze metod eksperckich, a ściślej nawiązują do doboru celowego, jakkolwiek przedstawianą metodę charakteryzuje znaczne sformalizowanie i z tego powodu zasługuje na wyróżnienie w postaci odrębnej nazwy.

Z powyższych powodów zamiast niewłaściwie, acz powszechnie stosowanego wyrażenia „reprezentatywność”, wprowadza się pojęcie kongruencji (łac. *congruentia* – zgodność, adekwatność, odpowiedniość; od *congruere* – schodzić się, zgadzać się). Jest to formuła znana przede wszystkim w naukach matematycznych na określenie odpowiedniości lub przystawania np. figur geometrycznych

---

³ W praktyce metody doboru losowego są bardziej skomplikowane, np. TNS OBOP w swoich badaniach ankietowych stosuje próbę prostą, systematyczną, warstwową, zespolową, *random-route*, kwotową i losowo-kwotową. W celu zwiększenia precyzyjności stosowane są również metody wykorzystujące dwustopniowy schemat postępowania.

i liczb pod ściśle określonym względem⁴. Jest ona relacją równoważności i charakteryzują ją takie cechy jak zwrotność, symetryczność i przechodniość. Dlatego kongruencja w niniejszym opracowaniu jest pojmowana w dwóch aspektach: (1) ścisłym (*sensu stricto*), jako zgodność wyników wyborów w danej gminie w stosunku do wyników w całym kraju; (2) szerokim (*sensu largo*), jako odpowiedniość wszelkich cech struktury społeczno-ekonomicznej w danej gminie, pozwalająca na uzyskanie efektu *quasi*-reprezentatywności w skali kraju.

Dotychczasowe metody wyboru miejscowości i gmin do celów sondaży przedwyborczego opierają się niemal wyłącznie na porównaniu względnych wyników poparcia w stosunku do średniej ogólnokrajowej. Trzeba tutaj jednoznacznie stwierdzić, że liczne dotychczasowe próby w tym zakresie charakteryzuje duża subiektywność. Jedne z pierwszych i najbardziej znanych „prawyborów” odbywały się we Wrześni, w której miała miejsce – jak wspomniano, wyraźna nadreprezentacja ugrupowań lewicowych. Z kolei w „prawyborach” organizowanych w Bochni poparcie większe od rejestrowanego w prawdziwych wyborach notowały partie prawicowe. Dopiero wybór Nysy i Wieruszowa pozwolił na względne zbliżenie się do przeciętnego poziomu głosowania ogólnokrajowego. Politycznych uwarunkowań takiej sytuacji nietrudno się domyśleć, ale wykazywanie możliwości wpływania i manipulacji preferencjami wyborczymi poprzez wybór nieodpowiednich jednostek, sondaży, itd. nie jest celem niniejszej analizy.

Najogólniej wybór kongruentnego ośrodka można przeprowadzić dwoma sposobami:

- 1) zakładając względną (procentową) stałość zachowań wyborczych w określonych miejscowościach i regionach administracyjnych, można wybrać te jednostki, które w ostatnim czasie wykazują największe podobieństwo do wyników wyborów w skali ogólnokrajowej;
- 2) wychodząc z założenia, że zachowania wyborcze zależą od specyficznych cech głosujących (wiek, wykształcenie, zawód, itd.), trzeba znaleźć jednostki najbardziej zbliżone do średniej krajowej⁵.

Z punktu widzenia możliwości wyłonienia listy miast i gmin jak najbardziej kongruentnych, konieczne jest przyjęcie pewnych założeń. Przede wszystkim nie jest celowe korzystanie z jak najdłuższych i wszystkich serii obserwacyjnych. Trzeba wyraźnie podkreślić, że scena polityczna jest płynna, a struktury społeczne – szczególnie w okresie transformacji – podlegają silnym przekształceniom, w tym głównie procesom modernizacji. Dlatego trzeba przyjąć, że –

⁴ Ponadto pojęcie kongruencji znane jest w naukach społecznych (zob. zwłaszcza Sirgy i inni, 2005, w kontekście analiz mieszkaniowych oraz Yim i inni, 2007, w badaniach marketingowych, a ponadto Häubl i Elrod, 1999; Kleijnen i inni, 2005 oraz Kressmann i inni, 2006).

⁵ Oprócz modeli socjologicznych istnieją inne (najważniejsze to psychologiczne i marketingowe), które w istocie również odwołują się do cech wyborców, uwarunkowanych społecznie, ekonomicznie, kulturowo itd., a więc w pewien sposób ma tu zastosowanie również struktura społeczna mieszkańców. Pośrednio mechanizm ten występuje w przypadku doboru próby losowej, gdzie wymagana jest odpowiednia reprezentatywność w stosunku do cech całej populacji.

pomimo wskazanej we wstępie dużej trwałości regionalnej, obserwacje wyników wyborów sprzed dziesięciu lub więcej lat praktycznie nie są istotne. Trwałość struktury elektorально-przestrzennej jest charakterystyczna w ogólnym zarysie (skala regionalna), ważne są – poza oczywistym, również wzmiankowanym poziomem bezwzględno poparcia, czynniki lokalne, związane najogólniej z rozwojem społeczno-gospodarczym. Na przykład, jedna duża inwestycja, przyczyniająca się do ograniczenia poziomu bezrobocia na lokalnym rynku pracy, skutkuje mniejszym poparciem dla sił radykalnych i populistycznych. Jak wykazano dalej, miasta wyselekcjonowane do sondaży przedwyborczych w latach 1990., po 2000 r. wcale nie plasowały się w czołówce jednostek o największej kongruencji.

Uzasadnienie wyboru jednostki o przeciętnych wartościach struktury społecznej jest znacznie trudniejsze. O ile bowiem w przypadku wyborów mamy do czynienia z cechami teoretycznie najbardziej odpowiednimi, gdyż nawiązują jednoznacznie do celu analizy (jako punkt wyjścia i efekt mamy tę samą cechę, czyli rozkład poparcia), o tyle branie pod uwagę cech struktury społecznej z natury stawia pytanie o dobór poszczególnych wskaźników. Jak się jednak okazało, pierwszy sposób wyłaniania jednostek kongruentnych okazał się zawodny, dlatego zaszła potrzeba głębszego przeanalizowania uwarunkowań, wpływających na wyniki wyborów.

Dobór celowy na podstawie wyników wcześniejszych wyborów

Szczegóły metodyczne

Specyfiką wyborczego roku 2005 było przeprowadzenie – po raz pierwszy w historii przemian politycznych po 1989 r., niemal równoczesnych wyborów parlamentarnych i prezydenckich. Różnice pomiędzy poszczególnymi rodzajami tych wyborów są dobrze znane, niemniej warto zwrócić uwagę na obecne w mediach łączenie obydwu kampanii. Sprzyja to warunkom powodzenia niniejszej analizy, gdyż efekt komplementarności pozwala z większym prawdopodobieństwem przyjmować kongruencję jednostek.

W analizie oparto się na następujących wynikach głosowań:

- 1) wybory prezydenckie 2000;
- 2) wybory parlamentarne 2001 (Sejm);
- 3) wybory samorządowe do sejmików wojewódzkich 2002;
- 4) referendum przedakcesyjne 2003;
- 5) wybory do parlamentu europejskiego 2004.

Do celów analizy konieczne było przyjęcie pewnych ogólnych przesłanek, warunkujących uwzględnienie zmienności czasowej i siły oddziaływania poszczególnych głosowań. Poczyniono następujące założenia:

- 1) wpływu czasu: wybory przeprowadzone w odleglejszym terminie mają mniejsze znaczenie;

- 2) wpływu ważności: większą rangę mają wybory parlamentarne i prezydenckie, następnie samorządowe, do parlamentu europejskiego, na końcu referendum przedakcesyjne;
- 3) wpływu zróżnicowania: ważniejsze są wybory, w których większa liczba podmiotów uzyskała większą liczbę głosów (np. poprzez przekroczenie progu wyborczego);
- 4) wpływu skali poparcia: większe znaczenie ma kongruencja z punktu widzenia zwycięzców niż małych partii i ugrupowań;
- 5) wpływu uczestnictwa: ważniejsze są wybory o wyższej frekwencji.

W praktyce klasyfikacja przesłanek sprowadzała się do arbitralnego (subiektywnego) ustalenia wag w końcowej sumie różnic pomiędzy poparciem obserwowanym w danej gminie a średnią dla całego kraju. Sposób obliczenia wag był następujący: najpierw dokonano bonitacji poszczególnych wyborów według przedstawionych przesłanek (punkty 1–5) – na przykład, największą liczbę punktów w skali 0–5 otrzymały zgodnie z pkt. 1 wybory do parlamentu europejskiego, a zgodnie z pkt. 2 wybory parlamentarne (tab. 1).

Tabela 1. Wagi przyporządkowane poszczególnym wyborom w latach 2000–2004
Weight ascribes to particular elections, 2000–2004

Czynnik	2000	2001	2002	2003	2004	Razem
Czas	1	2	3	4	5	
Ważność	4	5	3	1	2	
Zróżnicowanie	3	5	3	0	5	
Skala poparcia	4	5	1	0	3	
Frekwencja	5	3	3	4	1	
Suma	17	20	13	9	16	75
Waga	0,227	0,267	0,173	0,120	0,213	1,000

Wprowadzenie do modelu skali poparcia polegało ponadto na uwzględnieniu tylko tych kandydatur, które osiągnęły powyżej 3% w skali kraju. Na miejsce pozostałych wprowadzono sumę reszt z pozostałych, np. jeśli suma względnego poparcia dla 8 partii i ugrupowań w 2001 r. wyniosła 97%, to 9. porównywana zmienna miała wartość 3%. Postępowanie takie miało na celu zniwelowanie lokalnych czynników, np. startu w wyborach znanego kandydata.

Dodatkowo konieczne było przyjęcie pewnych uproszczeń, wynikających wprost ze sposobu rejestracji poszczególnych komitetów. Po pierwsze odnosiło się to do wyborów samorządowych, gdzie zsumowano poparcie dla partii PO, PiS i „Podkarpacie Razem”. W roku 2001 wyłączono w okręgu katowickim LPR, która nie zdołała się tam zarejestrować.

W analizie wykorzystano dane Państwowej Komisji Wyborczej w podziale na gminy miejskie, miejsko-wiejskie i wiejskie. Trzeba podkreślić, że choć istnieją dane w szczegółowej dezagregacji obwodów wyborczych, pozwalające na wyodrębnienie miast z gmin miejsko-wiejskich, to jednak ich przeliczenie nie było możliwe z powodów technicznych. Dlatego w niniejszej analizie nie posłużono się jednostką osadniczą jaką jest miasto, lecz jednostką administracyjną, składającą się z miasta i przyległego obszaru wiejskiego. Z pewnych powodów jest to nawet postępowanie lepsze, gdyż zapewnia uwzględnienie kontekstu funkcjonalnego, związanego z istnieniem powiązań pomiędzy ośrodkiem głównym a jego otoczeniem i tym samym wprowadzenie większej specyfiki społeczno-przestrzennej. Warunkiem jest jednak, że ludność obszaru podmiejskiego będzie uczestniczyła w sondażu przedwyborczym w podobnym stopniu, jak w prawdziwym głosowaniu.

Wyniki

Obliczenia wykonano dla wszystkich 2478 gmin w Polsce, w tabeli 2 przedstawiając 20 o największej kongruencji. Dodatkowo zestawiono wyniki rankingu dla Wrześni, Wieruszowa, Nysy, Bochni i Gdańska, w których były lub miały być organizowane sondaże przedwyborcze („prawybory”).

Wyniki rankingu prowadzą do dwóch głównych wniosków.

1. Wyniki analiz jednoznacznie potwierdzają dużą zmienność kongruencji w poszczególnych latach. Pierwsze miejsce zajął Zator, następne Kórnik, Mińsk Mazowiecki, Wąchock i Lubartów. Są to miasta i gminy miejsko-wiejskie, w których podczas poszczególnych wyborów występowały istotne różnice, ale łączna ważona suma dała w efekcie wynik najbardziej zadowolający. Największa rozbieżność występuje w przypadku referendum przedakcesyjnego, ale warto pamiętać, że pod uwagę był tutaj brany tylko jeden wskaźnik, mianowicie poparcie przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. W sumie w skali kraju było wiele gmin, gdzie poparcie było zbliżone do średniej ogólnokrajowej, a różnica rzędu 2–3% jest możliwa do akceptacji. Bardziej skomplikowana sytuacja odnosi się do pozostałych czterech głosowań, gdzie średnie były liczone na podstawie kilku wyników względnego poparcia: przy wyborach z 2000 r. było ich 6 (A. Kwaśniewski, A. Olechowski, M. Krzaklewski, J. Kalinowski, A. Lepper, pozostali kandydaci), w odniesieniu do wyborów 2001 – 9 (SLD-UP, AWS-P, UW, Samoobrona RP, PiS, PO, LPR, PSL, pozostali), do wyborów 2002 – 6 (SLD-UP, PO/PIS/Podkarpacie Razem, Samoobrona RP, LPR, PSL, pozostali) oraz do wyborów w 2004 r. – 9 (SdPi, PSL, Samoobrona RP, SLD-UP, PO, UW, LPR, PiS, pozostali). Średnia w wysokości 2% dla 2001 r. oznacza w związku z tym sumę przeszacowań lub niedoszacowań w wysokości 18%.
2. Istnieje wyraźna regionalizacja pod względem wysokości wskaźnika kongruencji. Dodatkowa analiza we wszystkich gminach w Polsce, oparta na tej

Tabela 2. Ranking gmin miejskich i miejsko-wiejskich do celów organizacji sondaży przedwyborczych („prawyborów”)

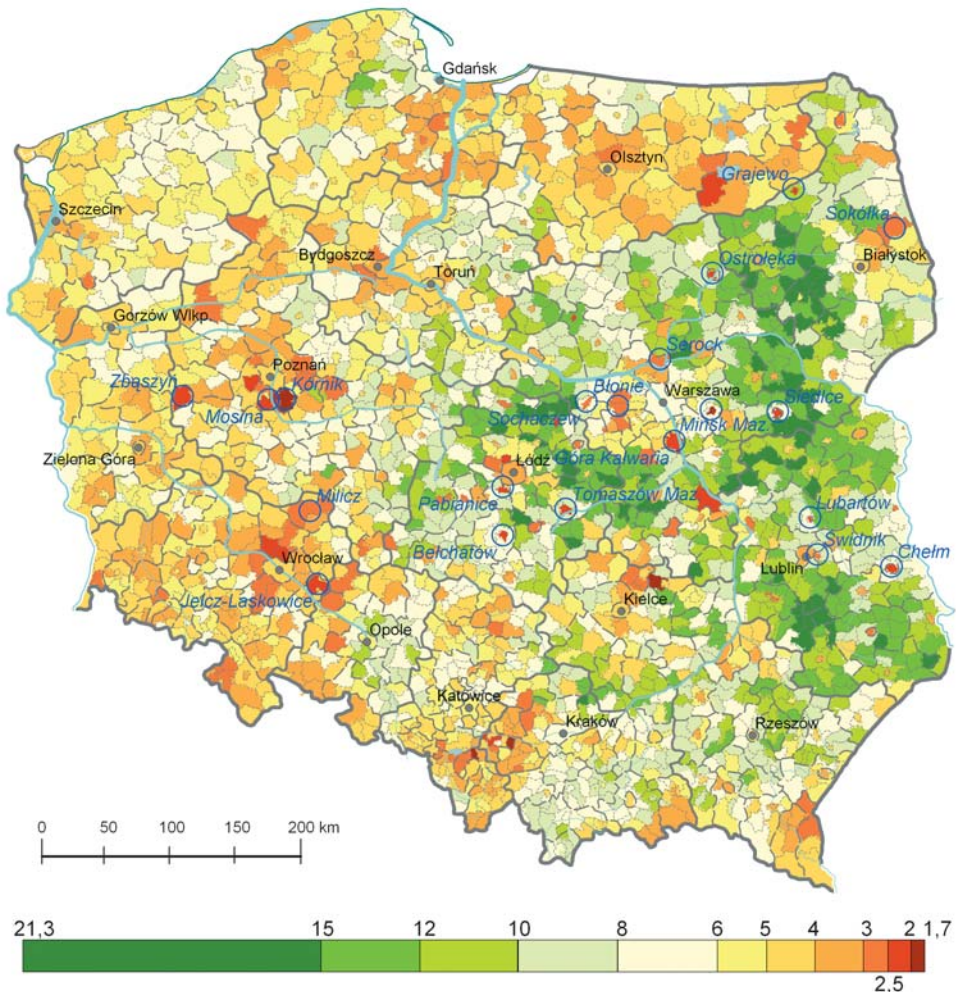
Ranking of the urban and urban-rural communities for organization of pre-election poll

Nazwa i charakter gminy	Liczba (tys.)		Odchylenie przeciętne (<i>d</i> ; w punktach procentowych) w stosunku do średnich ogólnopolskich oraz miejsce w rankingu (<i>m</i>) pod tym względem wśród wszystkich gmin						
	ludności (2003)	uprawnionych do głosowania (2004)	2000	2001	2002	2003	2004	Razem*	
			<i>m</i>					<i>d</i>	<i>m</i>
Zator (mw)	9,0	6,9	17	28	10	84	64	1,777	1
Kórnik (mw)	16,1	12,1	30	14	1	229	30	1,813	2
Mińsk Maz. (m)	36,8	29,1	88	8	50	40	9	1,854	3
Wąchock (mw)	7,1	5,9	19	4	94	10	122	1,914	4
Lubartów (m)	23,1	18,7	5	3	183	37	162	2,021	5
Tomaszów Maz. (m)	67,4	54,9	75	81	4	16	195	2,043	6
Siedlce (m)	76,9	59,3	12	13	129	122	68	2,114	7
Ostrołęka (m)	54,2	42,7	33	45	5	132	299	2,157	8
Góra Kalwaria (mw)	23,7	18,6	9	7	6	339	198	2,160	9
Bełchatów (m)	62,7	49,0	283	55	18	73	1	2,161	10
Chełm (m)	68,7	55,9	21	18	29	245	62	2,193	11
Pabianice (m)	71,9	59,7	115	127	13	32	140	2,252	12
Mosina (mw)	24,4	19,1	189	37	26	69	48	2,255	13
Raciąż (m)	4,6	3,6	23	71	126	1	157	2,272	14
Ruciane-Nida (mw)	8,6	7,0	54	6	2	487	52	2,301	15
Zgierz (m)	58,2	47,6	66	74	97	90	25	2,303	16
Zbąszyń (mw)	13,4	10,2	354	58	9	17	24	2,308	17
Kozienice (mw)	30,5	25,5	29	42	177	57	137	2,352	18
Łowicz (m)	30,5	25,5	121	46	242	13	21	2,438	19
Grajewo (m)	22,8	17,5	25	399	23	33	178	2,443	20
Września (mw)	43,3	34,1	263	41	113	26	43	2,508	23
Wieruszów (mw)	14,2	11,3	42	90	212	118	94	2,574	30
Nysa (mw)	60,5	49,1	53	91	3	574	467	3,213	95
Bochnia (m)	29,4	23,2	528	198	277	252	315	4,068	242
Gdańsk (m)	461,0	363,1	778	801	562	495	572	6,651	710

m – miejska, mw – miejsko-wiejska;

* średnia ważona zgodnie z przyjętymi założeniami, zob. tabela 1.

samej metodologii i metodyce, wskazuje na wyraźne nawiązanie do specyfiki funkcjonalnej, mającej swe odbicie w ogólnym modelu zróżnicowań elektro-ralno-przestrzennych w Polsce (ryc. 1). Większą kongruencję (niższy wskaźnik ważonej różnicy punktów) cechuje obszar zachodniej i północnej Polski, co oznacza większą podatność mieszkańców tych ziem w stosunku do zmian na scenie politycznej. Równocześnie tereny byłego Królestwa Kongresowego i historycznej zachodniej Małopolski wykazują większą trwałość i stabilność w zakresie preferencji wyborczych, ale skutkuje to wyższymi wskaźnikami odchyłeń przeciętnych.

Ryc. 1. Rozkład przestrzenny wskaźnika kongruencji i dwadzieścia gmin o jego najwyższych wartościach

Spatial distribution of congruency indicator and 20 communities with him highly most values

Na zakończenie zestawiono dodatkowo maksymalne wartości przeszacowań i niedoszacowań obserwowanych w poszczególnych gminach, odniesionych do średnich ogólnokrajowych (tab. 3). Analiza ta ma za zadanie wyznaczyć gminy, w których wskaźniki kongruencji są wprawdzie zadowalające, ale istnieje ryzyko dużej różnicy wcześniejszych wyników wyborów w danym mieście, co mogłoby wzbudzać uzasadnione protesty poszczególnych komitetów wyborczych. W zestawieniu pominięto referendum konstytucyjne, gdyż w sposób oczywisty maksymalna i minimalna wartość jest równocześnie zwykłą różnicą pomiędzy wynikiem lokalnym i ogólnokrajowym.

Tabela 3. Wartości maksymalnych niedoszacowań ($N_{\max}$) i przeszacowań ($P_{\max}$) wartości obserwowanych w stosunku do średnich ogólnokrajowych w wybranych gminach miejskich i miejsko-wiejskich

Maximum values of under-estimation ($N_{\max}$) and above-estimation ($P_{\max}$) toward nationwide average observed in selected urban and urban-rural communities

Gmina	2000		2001		2002		2004	
	$N_{\max}$	$P_{\max}$	$N_{\max}$	$P_{\max}$	$N_{\max}$	$P_{\max}$	$N_{\max}$	$P_{\max}$
Zator (mw)	-1,39	3,66	-4,57	4,38	-4,52	3,60	-3,76	5,90
Kórnik (mw)	-3,18	3,28	-2,16	3,81	-3,69	2,52	-4,46	5,49
Mińsk Maz. (m)	-2,97	3,50	-3,44	3,16	-5,21	6,27	-2,99	2,90
Wąchock (mw)	-1,90	2,88	-1,74	3,44	-4,13	9,87	-8,52	5,65
Lubartów (m)	-1,43	1,79	-2,83	2,63	-6,51	9,05	-4,29	4,37
Tomaszów Maz. (m)	-3,69	4,51	-4,39	7,42	-3,03	3,84	-4,66	5,01
Siedlce (m)	-1,75	2,30	-2,55	3,23	-7,90	9,42	-3,28	5,93
Ostrołęka (m)	-2,11	3,60	-3,32	3,29	-3,79	3,09	-4,45	13,52
Góra Kalw. (mw)	-1,79	1,78	-1,44	3,09	-5,35	3,04	-9,10	6,05
Bełchatów (m)	-5,39	8,04	-3,91	5,26	-5,48	3,99	-1,43	1,44
Września (mw)	-5,99	9,28	-3,56	8,60	-9,17	7,57	-3,55	3,96
Wieruszów (mw)	-2,75	3,27	-4,46	3,53	-8,63	14,03	-4,34	4,93
Nysa (mw)	-3,00	2,77	-4,74	7,06	-2,74	2,45	-6,13	13,26
Bochnia (m)	-9,68	11,22	-10,42	4,28	-5,86	13,64	-5,70	7,28
Gdańsk (m)	-14,95	14,00	-11,37	18,77	-10,00	22,21	-7,25	16,46

m – miejska, mw – miejsko-wiejska.

W sumie we wszystkich przypadkach notowano dosyć często wysokie wartości przeszacowań i niedoszacowań. W pierwszej piątce wytypowanych miast i gmin miejsko-wiejskich wyższe wartości tych wskaźników dotyczyły wyborów do parlamentu europejskiego w 2004 r. i wyborów samorządowych w 2002 r. Z tego wynika konieczność poszukiwania innych sposobów wskazywania jednostek kongruentnych.

Dobór celowy na podstawie cech struktury społeczno-ekonomicznej

Szczegóły metodyczne

U podstaw przedstawianej metody leży założenie, że istota zachowań wyborczych wynika ze specyficznych cech głosujących, takich jak wiek, wykształcenie, zawód, dochód, miejsce zamieszkania, wzorce obyczajowości i moralności, itd. Aby móc wskazać najbardziej kongruentną jednostkę, trzeba znaleźć te najbardziej zbliżone do średniej krajowej pod względem cech struktury społeczno-ekonomicznej i kulturowej populacji.

W przypadku poniższej metody istotnym ograniczeniem jest dobór możliwych zmiennych, opisujących strukturę społeczną. Występują przy tym ograniczenia zarówno jakościowe, jak i ilościowe. Te pierwsze polegają na tym, że dane o wielu ważnych cechach społecznych są niedostępne. Dotyczy to w szczególności cech psychologicznych. Po drugie, część danych pochodzi wyłącznie ze spisów powszechnych (np. wykształcenie, zawód), czyli nie są to dane dostępne w dowolnych przekrojach czasowych.

Istotność cech z punktu widzenia opisu struktury demograficznej i społecznej nie zawsze jest skorelowana z ważnością do celów wyboru jednostek kongruentnych. Na przykład bardzo ważna cecha, jaką jest wskaźnik feminizacji (liczba kobiet na 100 mężczyzn) na tle innych cech jest bardzo mało zróżnicowana, a zatem nie jest dobrym indykatorem. Wykazano to m.in. w badaniach G. Węclawowicza i innych (1998) na przykładzie Warszawy.

Poważnym utrudnieniem jest dobór odpowiedniej liczby wskaźników, który, jak się wydaje, nie powinien być zbyt ograniczony. Mając na uwadze te i wymienione wyżej uwarunkowania, arbitralnie dokonano wyboru następujących 20 cech diagnostycznych:

- 1) udział ludności w wieku 18–39 lat (2004),
- 2) udział ludności w wieku 40–60/65 lat (2004),
- 3) udział ludności w wieku poprodukcyjnym (2004),
- 4) udział ludności zamieszkałej od urodzenia (2002),
- 5) udział ludności przybyłej przed 1988 (2002),
- 6) udział ludności przybyłej w latach 1988–2002 (2002),
- 7) przeciętna wielkość gospodarstwa domowego (2002),
- 8) udział gospodarstw domowych rodzinnych (2002),
- 9) udział ludności z wykształceniem wyższym (2002),
- 10) udział ludności z wykształceniem podstawowym i mniej (2002),
- 11) utrzymujący się z zarobkowego źródła (2002),
- 12) udział pracujących w rolnictwie (2002),
- 13) udział pracujących w przemyśle i budownictwie (2002),
- 14) udział pracujących w usługach rynkowych (2002),

- 15) udział pracujących w usługach nierynkowych (2002),
- 16) stopa bezrobocia (2002),
- 17) dochody budżetów gmin na 1 mieszkańca (2004),
- 18) dochody z PIT na 1 mieszkańca (2004),
- 19) przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę (2002),
- 20) liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców (2004).

Ustalono także, że wszystkie cechy diagnostyczne mają jednakową wagę, tj. 100/20, czyli 5%.

Wyniki

Wyniki rankingu przedstawiono w tabeli 4. W kategorii najbardziej kongruentnych jednostek znalazły się przede wszystkim gminy miejsko-wiejskie, przy czym symptomatyczny jest brak większej gminy miejskiej. Najlepsze wskaźniki charakteryzowały Łapy, następnie Kartuzy, Jarocin, Dąbrowę, Tucholę i Pleszew – we wszystkich wartości wskaźnika kongruencji, określonego przez odchylenie przeciętne w punktach procentowych, były mniejsze niż 3.

Tabela 4. Wyniki rankingu kongruencji gmin w celu organizacji sondaży przedwyborczych („praw wyborów”) na podstawie cech struktury społeczno-ekonomicznej
Congruency communities ranking for pre-election poll organization on the basis of socio-economic structure attributes

Gminy	Liczba (tys.)		Wskaźnik kongruencji (odchylenie przeciętne w p.p.)
	ludności (2003)	uprawnionych do głosowania (2004)	
Łapy (mw)	23,2	17,9	2,43
Kartuzy (mw)	30,9	21,8	2,50
Jarocin (mw)	44,4	34,0	2,69
Dąbrowa (w)	9,5	6,9	2,71
Tuchola (mw)	20,1	14,9	2,95
Pleszew (mw)	29,7	22,8	2,97
Parczew (mw)	15,0	11,9	3,07
Szubin (mw)	22,4	16,2	3,09
Sobótka (mw)	12,3	9,3	3,11
Krotoszyn (mw)	40,3	30,5	3,11

w – wiejska, mw – miejsko-wiejska.

Porównanie wyników

Najlepszym sprawdzianem trafności wyboru jest konfrontacja wyników symulacji z rzeczywistością. Zestawienie takie zamieszczono w tabelach 5 i 6 – odpowiednio dla metody wcześniejszych wyborów i metody struktury społeczno-ekonomicznej.

Tabela 5. Porównanie gmin o najwyższych wskaźnikach kongruencji z rzeczywistymi wynikami wyborów parlamentarnych i prezydenckich w 2005 r. – dobór celowy na podstawie wyników poprzednich wyborów

High mostly congruency indicators comparison with actual parliamentary and presidential elections, 2005. Purposive sampling on the basis of the previous elections results

Miej-sce	Gminy	Wskaź-nik kongr.	Średnie odchylenia procentowe dla największych partii i ugrupowań (<i>d</i>) i miejsca w kolejności najmniejszych różnic w wyborach w 2005 r. (<i>m</i>)					
			do Sejmu		prezydenckie I tura		prezydenckie II tura	
			<i>d</i>	<i>m</i>	<i>d</i>	<i>m</i>	<i>d</i>	<i>m</i>
1	Zator (mw)	1,78	1,97	40	1,65	264	10,07	906
2	Kórnik (mw)	1,81	3,97	590	2,07	440	10,03	902
3	Mińsk Maz. (m)	1,85	3,00	236	1,49	191	3,32	299
4	Wąchock (mw)	1,91	2,26	77	1,86	356	8,02	737
5	Bestwina (w)	1,95	4,94	903	2,03	425	3,37	310
6	Lubartów (m)	2,02	2,97	228	0,58	11	2,24	196
7	Tomaszów Maz. (m)	2,04	2,21	69	0,91	35	0,51	44
8	Siedlce (m)	2,11	1,99	41	2,01	418	6,53	599
9	Ostrołęka (m)	2,16	5,40	1045	2,48	632	8,41	775
10	Góra Kalwaria (mw)	2,16	2,18	64	1,15	90	2,86	255
11	Bełchatów (m)	2,16	2,36	92	1,97	401	13,04	1151
12	Dopiewo (w)	2,19	3,85	545	3,00	889	12,68	1116
13	Chełm (m)	2,19	2,59	131	1,26	110	4,60	425
14	Pabianice (m)	2,25	2,19	65	1,45	177	3,51	323
15	Mosina (mw)	2,25	2,71	161	2,34	568	12,74	1121
16	Raciąż (m)	2,27	6,76	1385	1,44	170	9,91	890
17	Ruciane-Nida (mw)	2,30	2,77	178	1,13	85	2,68	238
18	Zgierz (m)	2,30	2,11	55	1,15	88	0,18	21
19	Zbąszyń (mw)	2,31	1,50	6	1,88	364	11,52	1026
20	Oświęcim (w)	2,31	2,97	230	1,47	181	4,65	434

m – miejska, w – wiejska, mw – miejsko-wiejska.

Wyniki analiz pod względem predykcyjnym niestety nie są zadowalające. Świadczą o tym nie tylko odległe miejsca (średnia z wyborów do Sejmu w pierwszej „dwudziestce” to aż 307 pozycja na 2478 gmin), ale także duże różnice pomiędzy wynikami w danej gminie a średnimi ogólnopolskimi. W przypadku metody wcześniejszych wyborów, gmina, która według prognoz powinna być najodpowiedniejsza, miała średnio 1,97% różnicy w stosunku do największych partii i ugrupowań, a więc łącznie około 18% (w 2005 r. wydzielono 9 kategorii komitetów wyborczych). Stosunkowo najlepiej wypadł Tomaszów Mazowiecki, w którym wszystkie trzy głosowania (do Sejmu oraz dwie tury prezydenckich) znalazły się w pierwszej „setce” najbardziej podobnych gmin w stosunku do wyników ogólnopolskich.

Tabela 6. Porównanie gmin o najwyższych wskaźnikach kongruencji z rzeczywistymi wynikami wyborów parlamentarnych i prezydenckich w 2005 r. – dobór celowy na podstawie cech struktury społeczno-ekonomicznej

High mostly congruency indicators comparison with actual parliamentary and presidential elections, 2005. Purposive sampling on the basis of the socio-economic structure

Miej-sce	Gmina	Wskaź-nik kongr.	Średnie odchylenie procentowe dla największych partii i ugrupowań (<i>d</i>) i miejsca w kolejności najmniejszych różnic w wyborach w 2005 r. (<i>m</i>)					
			do Sejmu		prezydenckie I tura		prezydenckie II tura	
			<i>d</i>	<i>m</i>	<i>d</i>	<i>m</i>	<i>d</i>	<i>m</i>
1	Łapy (mw)	8,13	7,98	1656	6,04	1940	24,33	1856
2	Kartuzy (mw)	7,16	4,69	820	2,97	871	5,43	495
3	Jarocin (mw)	4,36	2,85	198	1,27	113	3,21	286
4	Dąbrowa (w)	6,85	7,75	1604	3,89	1243	21,35	1668
5	Tuchola (mw)	4,94	3,47	407	2,08	447	0,43	37
6	Pleszew (mw)	3,51	1,73	15	1,46	180	5,41	493
7	Parczew (mw)	4,55	5,86	1161	2,34	569	14,13	1241
8	Szubin (mw)	7,93	3,72	509	1,58	231	3,04	270
9	Sobótka (mw)	2,57	1,96	39	0,87	29	3,07	273
10	Krotoszyn (mw)	3,35	4,18	645	1,62	249	1,13	92

w – wiejska, mw – miejsko-wiejska.

W przypadku metody struktury społeczno-ekonomicznej wyniki były jeszcze gorsze. Średnie z pierwszej „dziesiątki” wytypowanych gmin plasowały się dla poszczególnych wyborów: do Sejmu – 705, I tura prezydenckich – 587, II tura prezydenckich – 671. Oznacza to, że bardziej wiarygodna jest metoda wcześniejszych wyborów, jakkolwiek i w jej przypadku trudno mówić o kongruencji z powodu dużych różnic zgodności z rzeczywistymi wynikami.

Charakterystyczny fakt, że w czołówce znalazły się przede wszystkim gminy miejsko-wiejskie, trzeba tłumaczyć ich zróżnicowaniem. Jest ono z natury większe niż w gminach typowo miejskich lub wiejskich, co wynika z większej heterogeniczności społeczno-ekonomicznej populacji, zamieszkującej obszar miejski i wiejski.

Podsumowanie

Przeprowadzone analizy dowiodły, że w polskich warunkach niezmiernie trudno jest przewidywać wyniki wyborów na podstawie sondaży przedwyborczych przeprowadzanych w gminach cechujących się kongruencją, czyli zgodnością wyników wyborów w stosunku do wyników w całym kraju. Jest to problem dosyć złożony, który ma swoje uwarunkowania przede wszystkim w niestabilności polskiej sceny politycznej i zachowań wyborczych.

Drugim bardzo ważnym czynnikiem ograniczającym możliwości zastosowania wskaźników empirycznych w wyborze miejsca sondażu przedwyborczego jest heterogeniczność społeczno-przestrzenna. Polska, jeśli brać pod uwagę rozciągłość terytorialną i potencjał ludnościowy, jest jednym z najbardziej zróżnicowanych krajów w Europie (poza zmiennością etniczną). Wpływa na to przede wszystkim różnorodność cywilizacyjno-kulturowa, związana z zasiedziałością i mobilnością mieszkańców oraz podleganiem w różny sposób wpływom nie-raz wielowiekowych tradycji historycznych, ale także nowszym procesom powojennym (przede wszystkim industrializacji i urbanizacji). Następne wymiary zróżnicowań tworzą uwarunkowania związane z wykształceniem, statusem zawodowym oraz wiekiem. W sumie wielka mozaika społeczna przekłada się na zmienność i niestabilność całego systemu społecznego, a tym samym trudności prognozowania procesów weń zachodzących.

Na zakończenie warto podkreślić, że gdyby nawet udało się znaleźć jednostki terytorialne, w których wyniki wyborów są zgodne z przeciętnymi dla kraju, to i tak specyfika przeprowadzania sondażu przedwyborczego z dużym prawdopodobieństwem może zakłócić naturalną (taką, jak byłaby bez organizacji „prawyborów”) skłonność do określonych zachowań wyborczych. Wynika to z wielu przyczyn, na przykład z powodu, że w sondażu przedwyborczym niekoniecznie muszą wziąć udział te same osoby, które udadzą się do urn w dniu rzeczywistego głosowania. Powstaje zatem błąd systematyczny, polegający w tym przypadku na preferencji osób, które z jakichś względów, najczęściej psychologicznych, chętniej uczestniczą w tego rodzaju wydarzeniach, a zatem mogą cechować się innym światopoglądem, a więc i postawami wyborczymi. Druga odmienność zachowania wyborczego bezpośrednio wynika z prowadzonej w danym miejscu kampanii wyborczej, przygotowanej specjalnie na użytek sondażu przedwyborczego, obecności mediów, itd., które mogą do ostatniej chwili modyfikować preferencje partyjne osób biorących udział w imprezie.

Wymienione uwarunkowania pozwalają zrozumieć, dlaczego poszczególne sprawdziany opinii, w tym badania opinii publicznej, obarczone są niekiedy dużym błędem. Tym bardziej należy z dystansem odnosić się do organizowanych sondaży przedwyborczych w rodzaju „prawyborów”, które mają charakter raczej kolejnego etapu kampanii wyborczej, a nie rzetelnego sprawdzianu opinii publicznej.

Piśmiennictwo

- Andersen A., Fox J., 2001, *Pre-election polls and the dynamics of the 1997 Canadian federal election*, Electoral Studies, 20, 1, s. 87–108.
- Bean L., 1948, *How to Predict Elections*, Knopf, New York.
- Biskup B., 2001, *Prawybory w systemie kreacji przywódców politycznych (doświadczenia polskie)*, Studia Politologiczne, 5, s. 306–319.
- , 2005, *Prawybory jako jeden z mechanizmów rekrutacji liderów politycznych. Doświadczenia polskie*, Ośrodek Badań Wyborczych, Warszawa, maszynopis.
- Bodio T., Chodubski A., 2004, *O prognostyce w politologii*, Studia Politologiczne, 7, s. 261–290.
- Brown L.B., Chappell H.W. Jr, 1999, *Forecasting presidential elections using history and polls*, International Journal of Forecasting, 15, 2, s. 127–135.
- Campbell J.E., 2001, *An evaluation of the trial-heat and economy forecast of the presidential vote in the 2000 election*, American Politics Research, 29, 3, s. 289–296.
- , 2005, *Evaluating the trial-heat and economy forecast of the 2004 presidential vote: all's well that ends well*, P.S. Political Science and Politics, 38, 1, s. 33–34.
- , 2008, *Evaluating U.S. presidential election forecasts and forecasting equations*, International Journal of Forecasting, 24, 2, s. 257–269.
- Campbell J.E., Lewis-Beck M.S., 2001, *US presidential election forecasting: An introduction*, International Journal of Forecasting, 24, 2, s. 189–192.
- Cuzán A.G., Bundrick Ch.M., 2006, *Will the Republicans retain control of the House of Representatives in 2006?* referat na posiedzeniu Northeastern Political Science Association w dniu 11.11.2006, Boston
<http://uwf.edu/govt/documents/WilltheRepublicansRetainControlin200610-24-06.pdf>.
- Cwalina W., Falkowski A., 2005, *Marketing polityczny. Perspektywa psychologiczna*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk.
- DeSart J.A., Holbrook T.M., 2003, *Statewide trial-heat polls and the 2000 presidential election: A forecast model*, Social Science Quarterly, 84, 3, s. 561–573.
- Häubl G., Elrod T., 1999, *The impact of congruity between brand name and country of production on consumers' product quality judgments*, International Journal of Research in Marketing Volume, 16, 3, s. 199–215.
- Holbrook T.M., 1996, *Reading the political tea leaves: A forecasting model of contemporary presidential elections*, American Politics Quarterly. Special Issue: Forecasting the 1996 Elections, 24, 4, s. 506–519.
- Holbrook T.M., DeSart J.A., 1999, *Using state polls to forecast presidential election outcomes in the American states*, International Journal of Forecasting, 15, 2, s. 137–142.
- Jiao Y., Syau Y-R., Lee E.S., 2006, *Fuzzy adaptive network in presidential elections*, Mathematical and Computer Modelling, 43, 3-4, s. 244–253.

- Jones R.J., 2008, *The state of presidential election forecasting: The 2004 experience*, International Journal of Forecasting, 24, 2, s. 308–319.
- Kleijnen M., de Ruyter K., Andreassen T.W., 2005, *Image Congruence and the Adoption of Service Innovations*, Journal of Service Research, 17, 4, 343–359.
- Knoke D., Macke A., Felson M., 1980, *Using social indicators to forecast partisan alignments in congressional election years*, Social Indicators Research, 7, 1–4, s. 47–61.
- Kowalski M., 2000, *Geografia wyborcza Polski. Przestrzenne zróżnicowanie zachowań wyborczych Polaków w latach 1989–1998*, Geopolitical Studies, 7, IGiPZ PAN, Warszawa.
- , 2002, *Geografia hipotetycznego poparcia dla Unii Europejskiej w Polsce*, [w:] J. Kitowski (red.), *Czynniki i bariery regionalnej współpracy transgranicznej – bilans dokonania*, Uniwersytet Rzeszowski, Oddział Rzeszowski PTG, Wydawnictwo Oświatowe FOSZE, s. 235–243.
- Kowalski M., Śleszyński P., 2000, *Uwarunkowania zachowań wyborczych w województwie śląskim*, Dokumentacja Geograficzna, 21, IGiPZ PAN, Warszawa.
- Kressmann F., Sirgy M.J., Herrmann A., Huber F., Huber S., Lee D.-J., 2005, *Direct and indirect effects of self-image congruence on brand loyalty*, Journal of Business Research, 59, 9, s. 955–964.
- Lewis-Beck M.S., 2005, *Election Forecasting: Principles and Practice*, British Journal of Politics and International Relations, 7, 2, s. 145–164 (przedrukowane w Working Papers del Dipartimento di studi sociali e politici, 27/11/06 http://www.sociol.unimi.it/papers/2006-11-27_Michael S. Lewis-Beck.pdf)
- Lewis-Beck M.S., Rice T.W., 1992, *Forecasting Elections*, CQ Press, Washington DC.
- Lewis-Beck M.S., Tien Ch., 1996, *The future in forecasting. Prospective presidential models*, American Politics Quarterly, 24, 4, s. 468–491.
- , 2001, *Modelling for the future: Lessons from the Gore forecast*, P.S. Political Science and Politics, 34, 1, s. 21–24.
- , 2004, *Jobs and the job of president: A forecast for 2004*, P.S. Political Science and Politics, 37, 4, 753–758.
- Mughan A., 1987, *General election forecasting in Britain: a comparison of three simple models*, Electoral Studies, 6, 2, s. 195–207.
- Payne C., Brown P., 1981, *Forecasting the British election to the European Parliament*, British Journal of Political Science, 11, 2, s. 235–244.
- Rallings C., Thrasher M., 1999, *Local votes, national forecasts – using local government by-elections in Britain to estimate party support*, International Journal of Forecasting, 15, 2, s. 153–162.
- Rosenstone S. J., 1983, *Forecasting Presidential Elections*, Thousand Oaks CA, University Press, New Haven CT.
- Sanders D., 1995, *Forecasting political preferences and election outcomes in the UK: experiences, problems and prospects for the next general election*, Electoral Studies, 14, 3, s. 251–272.
- , 2003, *Pre-election polling in Britain, 1950–1997*, Electoral Studies, 22, 1, s. 1–20.
- Sirgy M.J., Grzeskowiak S., Su Ch., 2005, *Explaining housing preference and choice: The role of self-congruity and functional congruity*, Journal of Housing and the Built Environment, 20, 4, s. 329–347.
- Sitek W. (red.), 1995, *Czy można przewidzieć? Socjologiczno-metodologiczne doświadczenia polskich badań przedwyborczych*, Ossolineum, Wrocław-Warszawa-Kraków.
- Śleszyński P., 2003, *Symulacja wyników wyborów w ordynacji większościowej jednomandatowych okręgów wyborczych*, [w:] M. Kowalski (red.), *Przestrzeń wyborcza Polski*, PTG-IGiPZ PAN, Warszawa, s. 163–178.

- , 2004, *Ekonomiczne uwarunkowania wyników sprawdzianu szóstoklasistów i egzaminu gimnazjalnego przeprowadzonych w latach 2002–2004*, IGiPZ PAN, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Warszawa, maszynopis
<http://www.menis.gov.pl/oswiata/archiwum/ekspertyza.pdf>.
- , 2007a, *Druga tura wyborów prezydenckich 2005: czy można było przewidzieć?* Przegląd Geograficzny, 79, 1, s. 115–132.
- , 2007b, *Dlaczego Lech Kaczyński wygrał wybory prezydenckie 2005. Studium z geografii elektoralfnej*, Czasopismo Geograficzne, 78, 1-2, s. 61–82.
- Wasilewski J., Koczyński M., Szczur S., 1999, *Stabilność zachowań wyborczych*, [w:] R. Markowski (red.), *Wybory parlamentarne 1997. System partyjny, postawy polityczne, zachowania wyborcze*, Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa.
- Węclawowicz G., Jarosz A., Śleszyński P., 1998, *Wybory parlamentarne 1991 i 1993*, Atlas Warszawy, 5, IGiPZ PAN, Warszawa.
- Whiteley P., 1979, *Electoral forecasting from poll data: the British case*, British Journal of Political Science, 9, 2, s. 219–236.
- Wlezien Ch., 2001, *On forecasting the presidential election vote*, PS: Political Science and Politics, 34, 1, s. 25–32.
- Wlezien Ch., Erikson R.S., 2004, *The Fundamentals, the polls, and the presidential vote*, PS: Political Science and Politics, 37, 4, s. 747–751.
- Yim Ch.K. (Bennett), Chan K.W., Hung K., 2007, *Multiple reference effects in service evaluations: Roles of alternative attractiveness and self-image congruity*, Journal of Retailing, 83, 1, s. 147–157.
- Zarycki T., 1997, *Nowa przestrzeń społeczno-polityczna Polski*, Studia Regionalne i Lokalne, 23 (56), Warszawa.
- Żukowski T., 1993, *Polska scena polityczna*, [w:] S. Gebethner (red.), *Polska scena polityczna a wybory*, Instytut Nauk Politycznych UW, Instytut Studiów Politycznych PAN, Wydawnictwo Fundacji Inicjatyw Społecznych „Polska w Europie”, Warszawa, s. 236–260.

[Wpłynęło: październik 2008; poprawiono: marzec 2009 r.]

PRZEMYSŁAW ŚLESZYŃSKI

COMMUNITIES CONGRUITY PRE-VOTING POLL OBJECTIVE

The summary attempts to mark out counties represented from the pre-election poll organisations perspective (called incorrectly a primary election in Poland). The analysis is based on the assumption, that if the current results in a particular community were close to the national average, then similar results can be expected in the near future.

Two methods were utilised to carry out the research, both with the same destination selection. Firstly, based on election results with the results of the previous election being used: parliamentary, presidential and referenda from 2000–2004. The second method researched the characteristics of the resident's social-economic structure. Based on the assumption, that election preferences mirror the social structure, the Central Statistical Office in Poland data concerning social-economic indices characterising particular

counties has been adopted. Among others these included age diversity, spatial mobility, household's structure, work situation, unemployment level, counties budget incomes from personal taxes and enterprise development.

With the first method (earlier election) it was necessary for the analysis to accept some general principles, conditioning the importance of the time and individual election impact type:

- 1) The assumption of time influence. An election carried out at an earlier date has less significance.
- 2) The assumption of importance influence. Parliamentary and presidential elections have higher importance than municipal, European parliament and end pre-accession elections.
- 3) The assumption of diversity influence. Elections in which a higher number of entities gained majority of votes (i.e. by crossing the electoral threshold) will have more importance.
- 4) The assumption of support scale influence. From the winners point of view has more importance than small parties and groups.
- 5) The assumption of participation influence. The election with higher voter turnout has more significance.

In the second method (the social-economic structure) the assumption was made, that the electoral behaviour is a result of specific factors, voter's age, education, profession, income, place of residence, morality patterns, etc. To be able to designate the most important entity, it is necessary to find those which are with the closest to a national average in terms of social-economic structure of the population. The choice of 20 diagnostic features has been made:

- 1) share of population 18–39 aged (2004),
- 2) share of population 40–60/65 lat aged (2004)
- 3) share of post-working aged (2004),
- 4) share of population living from birth (2002),
- 5) share of population arrived before 1988 (2002),
- 6) share of population arrived 1988–2002 (2002),
- 7) household average size (2002),
- 8) share of households families (2002),
- 9) share of population with higher (tertiary) education (2002),
- 10) share of population with basic (primary) education (2002),
- 11) share of population with paid living (2002),
- 12) share of agriculture workers (2002),
- 13) share of manufacturing and construction workers (2002),
- 14) share of market services workers (2002),
- 15) share of non-market services workers (2002),
- 16) unemployment (2002),
- 17) communities (gminas) revenues per capita (2004),
- 18) revenues from individual taxes per capita (2004),
- 19) average flat floor per capita (2002),
- 20) number of economic entities per 1'000 population (2004).

The analysis against the true 2005 election results has shown that unfortunately the presented methodologies have not worked. This failure could be explained by the instability within the political stage and the huge spatial diversity of polish society. The analy-

sis carried out has proven that given the conditions within Poland it is extremely difficult to predict the election results based on a pre-election survey of counties with this method. The actual result is determined mostly by political stage instability and election behaviour. Another very important factor, which limits the opportunity of applying the empirical indicies in an analysis of pre-election areas, is its social-spatial diversity. This translates as changeability and instability of the whole social system, creating difficulties in analysing the processes taking place within.

The analysis carried out provided an understanding of why opinion testing, including public opinion polls, sometimes results in large errors. The results of "primary elections" should also be considered with caution, as they have a character more of a consecutive electoral campaign leg, than a reliable public opinion test.

